

דצמבר 2022

כשלקות למידה והפרעת קשב פוגשות את מקצועות המח"ר-

התאמות בנתיב התחדשות הלמידה

הקניית מיומנויות למידה:

המטרה המרכזית של משרד החינוך היא לסייע לתלמיד להיות לומד עצמאי הממצה את כישוריו ויכולותיו. לשם כך, נודעת חשיבות רבה להקניה ותרגול של מגוון מיומנויות למידה הנדרשות להצלחה. בתכנון הלמידה של המשימות המגוונות של רפורמת התחדשות הלמידה במקצועות המח"ר, על המורה למפות ולהקנות את המיומנויות הנדרשות במסגרת אירועי ההערכה שנבחרו – משימות מבוקרות ומבחנים כאחד. הקניית מיומנויות אלה חשובה עבור כלל התלמידים, אך עשויה להיות קריטית עבור תלמידים עם לקויות למידה או הפרעת קשב. בתהליך הלמידה הם זקוקים לעיתים קרובות לתרגול ותיווך מעמיקים יותר.

דוגמאות למיומנויות במסגרת התחדשות הלמידה במקצועות המח"ר:

מיומנויות אורייניות בכתיבת עבודה - איתור מידע, מיזוג מידע, כתיבת טיעון, ועוד

מיומנויות ניהוליות - כגון תכנון וארגון זמן, תעדוף, בקרה, ועוד

מיומנויות רגשיות חברתיות - ויסות עצמי, עבודה בקבוצה, ועוד

התאמות בלמידה ובהיבחנות:

התאמות נועדו להבטיח שוויון הזדמנויות חינוכיות באמצעות קידום הנגישות הן ללמידה יעילה והן להערכת הידיעות וההישגים הלימודיים. קידום הנגישות להשכלה באמצעות הסרת חסמים שמקורם בלקות, מצריך חשיבה קפדנית על מציאת דרכים יעילות ללמידה, תוך שמירה על תוקף, מהימנות והוגנות ההערכה של הידע.

ניתן להבחין בין שני סוגי התאמות:

התאמות בדרכי הוראה ולמידה – ניתנות כחלק משגרת ההוראה והלמידה במהלך השיעורים ומטרתן לעקוף את החסמים בתהליך רכישת הידע.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעת קשב

התאמות בדרכי היבחנות – התאמות אלה הן שינויים בתנאי ההיבחנות הסטנדרטיים, במרכיבי הבחינה שאינם נוגעים לידע או למיומנות הנמדדת. הן ניתנות אך ורק במהלך הבחינות ומטרתן לאפשר לתלמיד לבטא את הידע שרכש.

ההתאמות בדרכי הוראה ולמידה ובדרכי ההיבחנות, מהוות יחד רצף של התערבות.

התאמות במסגרת משימות ביצוע מבוקרות ומשימות פנימיות במקצועות המח"ר

בהתאם למדיניות משרד החינוך המוצגת **במסמך התאמות על רצף הלמידה וההיבחנות** (עדכון מאי 2022), תלמידים עם לקויות למידה או הפרעת קשב נדרשים ללמידה זהה בהיקף וברמה לה נדרשים כלל התלמידים **ואין לפטור** אותם מחובת לימודים ועמידה במשימות במהלך שנת הלימודים. במקצועות המח"ר הדרישה והציפיה היא שהתוצר הסופי של המשימה המוגשת יהיה שווה ערך וזהה לתוצר של שאר תלמידי הכיתה.

במסגרת המשימות הניתנות ברפורמת התחדשות הלמידה אין צורך בהמלצה לשינוי או התאמה בדרישות ההגשה של המשימות המבוקרות עבור תלמידים עם לקויות למידה או הפרעת קשב. יחד עם זאת, בהתאם לצרכי התלמידים יש לשקול מתן ליווי ותמיכה, על ידי הוראה מותאמת והקניית מיומנויות והתאמות בדרכי למידה.

בשלב **התכנון וכתובת המשימות** חשוב כי המורה יפעיל שיקולי דעת כגון – בחירת קבוצות הלמידה עבור תלמידים עם לקויות למידה וקשב, הפניה לאמצעים דיגיטליים תומכים בקריאה וכתובה והקניית מיומנויות נדרשות – מיומנויות אורייניות, ניהוליות רגשיות וחברתיות.

לאורך התקופה בה עובדים התלמידים על המשימה חשוב ללוות באופן אישי ומותאם את התלמידים הזקוקים לתמיכה נוספת, תוך סיוע בפירוק שלבי המשימה ובתכנון הביצוע של כל שלב, מתן משובים מעצבים על כל שלב במשימה, תזכורות ומעקב צמוד אחר ההתקדמות, ועוד. עם זאת, מנגנונים תומכים אלה יהיו רק שלב בתהליך הלמידה של התלמיד עם לקויות הלמידה והקשב והשאפה היא כי בסיום לימודיו בתיכון ירכוש יפנים את המיומנויות הללו ויבצע אותם באופן עצמאי.

התאמות במבחנים המבוקרים והפנימיים במקצועות המח"ר לתלמידים עם לקויות למידה או הפרעת קשב

במהלך המבחנים המבוקרים והפנימיים, יש לקחת בחשבון את צרכיהם של התלמידים עם לקויות הלמידה והפרעת הקשב, ובמידת הצורך **לאפשר לתלמידים שאושרו להם התאמות בהיבחנות על**

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל פדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי

אגף לקויות למידה והפרעת קשב

ידי ועדה מחוזית או מערך המל"ל (לבתי ספר ברשויות המקומיות שבתוכנית "מלקויות ללמידה")
להיבחן עם התאמות אלו (מלבד התאמה של מבחן מותאם, ראה המלצתנו בהמשך) על פי הפירוט:

- א. לתלמידים הלומדים בכיתה י' ברשויות המקומיות בהן פועלת התוכנית מלקויות ללמידה (פעימה ראשונה ושניה) - יינתנו התאמות בהיבחות בהתאם להחלטת מערך המל"ל.
- ב. לתלמידים הלומדים בכיתה י' ברשויות המקומיות בהן לא מופעלת התוכנית "מלקויות ללמידה" - התשובה על הזכאות להתאמות בדרכי ההיבחות תתקבל רק לאחר דיון בוועדה המחוזית המתקיימת בסוף כיתה י' או לאחר מכן. לתלמידים אלה בית הספר ישקול מתן התאמות במקרים חריגים על פי מורכבות הלקות ובדיקת נחיצות ההתאמה. הערה: חשוב להבהיר לתלמיד והוריו כי מתן האישור להתאמות אלה במסגרת ההיבחות הבית ספרית בכיתה י' אינו מחייב בהמשך את החלטת הוועדה המחוזית בנוגע להתאמות במבחנים בכיתות י"א- י"ב.

ההתאמות בדרכי ההבחנות הקיימות בהיבחות ויישומן בבחינות מבוקרות (30%) ובחינות פנימיות במסגרת הציון השנתי (40%):

כאמור, גם במבחנים המבוקרים ובמבחנים הפנימיים האחרים, המתבצעים במסגרת רפורמת התחדשות הלמידה יתאפשרו ההתאמות הבאות: הארכת זמן, הגדלת שאלון הבחינה, הקלדה, השמעת שאלון הבחינה, מבחן בעל-פה, בהתאם לכתוב לעיל.

התאמה מסוג מבחן מותאם – במבחן מותאם יש צורך בגילוי בקיאות גדולה ובידע נרחב לצד מיעוט שאלות. על כן לכל שאלה משקל רב יותר. בשל כך התאמה מסוג "מבחן מותאם במקצועות רבי מלל" עלולה לעיתים להקשות ואף להכשיל תלמידים עם לקויות למידה וקשב ולכן איננה מומלצת כלל במקצועות רבי מלל. יש לציין כי המבחנים המבוקרים במסגרת הרפורמה מהווים רק 30% מהציון הכולל של המקצוע ושאר מרכיבי הציון מאפשרים לתלמידים להביע את הידע שנרכש באמצעים מגוונים נוספים. בנוסף, ההנחה היא שהמבחנים נבנים על ידי מורי הכיתה ומבוססים על החומר הנלמד בכיתה ולכן מותאמים יותר לרמת השליטה של התלמידים בחומר הלימוד. לכן לא יתקיימו מבחנים מותאמים בבחינות במסגרת רפורמת התחדשות הלמידה בלימודי מקצועות המח"ר.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעת קשב

בדיקת נחיצות ההתאמות בדרכי ההבחנות

בדיקת נחיצות ההתאמות מהווה חלק מההתבוננות בצרכי התלמיד, הטיפול והמעקב המקיף אחר רמת התפקוד והביצוע של התלמיד. כאשר ניתן להצביע על פערים משמעותיים בהבעת הידע, יבדקו הגורמים המעכבים את הלמידה ותבצע אבחנה מبدלת בין הפרעת למידה שמקורה נוירולוגי ובין קשיים אחרים המעכבים למידה. לצורך דיוק ההחלטה נשאל את עצמינו האם מקור הקושי של התלמיד הוא:

- (א) איטיות- בקריאה, כתיבה, תהליכי עיבוד וארגון מידע או בקשב.
- (ב) קשיים בקריאה הנובעים מלקות במנגנוני הקריאה או מהפרעת קשב.
- (ג) קשיים בכתיבה הנובעים מלקות למידה.
- (ד) קשיים בתפקודי זכרון, בשליפת מידע מהזכרון, התמודדות עם עומס חומרי למידה ועבודה רציפה לאורך זמן.
- (ה) שילוב של מספר קשיים יחד.

בתהליך בדיקת נחיצות ההתאמות חשוב לבחון את מידת הסכמת הצוות החינוכי בדבר הצורך בהתאמה, קרי, שהתלמיד לא יוכל להגיע להישגים ללא שימוש בהתאמה. בבדיקת הנחיצות יש לבחון את קיומו של פער בהישגים עם התאמות ובלעדיהן באופן מעמיק ומפורט תוך התייחסות להבדלים בין שני המצבים בהיבט של מקור הקושי, איכות התשובות ברמת התוכן והמיומנות, ולא רק לפער המספרי בציון. חשוב לקיים בחינה זו בתהליכי הערכה השונים ובמבחנים הנערכים לאורך שנת הלימודים.

בדיקת נחיצות ההתאמות באמצעות מבחנים במהלך כיתה י'

בנתיב התחדשות הלמידה דרכי הערכה מגוונות ויש לבחון באיזה אופן באה לידי ביטוי הפרעת הלמידה של התלמיד בדרכי הערכה המגוונות וכיצד דרך הערכה החדשה מעכבת את הבעת הידע הנרכש. במידה והמורה מתרשם שקיים קושי בהבעת הידע הנרכש יש לבסס את הבקשה להתאמה בעדויות ולתאר כיצד בחר את ההתאמה הנדרשת.

בהתאמות מסוג השמעה, הקלדה ומבחן בעל פה יש להציג חוות דעת מורים שונים והמלצותיהם לגבי מקצועות רבי המלל (שני מחווני מורים 11/11א, ודוגמאות משני מבחנים משווים). במידה ואין אפשרות להציג מבחן משווה משני מקצועות, ניתן להציג שני מבחנים ממקצוע אחד ולגבות

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל פדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי

אגף לקויות למידה והפרעת קשב

בעדויות נוספות. כלומר, על ביה"ס לבסס את בקשתו ולהסביר כיצד הסיק מהי ההתאמה הנחוצה עבור התלמיד.

לפירוט לגבי אופן הגשת מבחן משווה יש לעיין [בחוזר נהלים תשפ"ג](#).

מומלץ לבצע בדיקת נחיצות ההתאמות במקצועות רבי מלל במהלך המבחנים המתקיימים עבור כלל התלמידים במסגרת הלמידה השוטפת. אין לקיים מבחנים נוספים **במיוחד** לצורך בדיקת נחיצות ההתאמות לתלמידים עם חשד ללקויות למידה והפרעת קשב. דוגמאות למבחנים המתקיימים במסגרת הלמידה השוטפת שיכולים לשמש לבדיקת נחיצות ההתאמות במקצועות רבי מלל בכיתה י':

- מקצוע מדעים הנלמד בכיתה י'.
- מקצועות הנלמדים כמגמות הרחבה ברבי מלל.
- מבחנים במסגרת רפורמת המח"ר
- מבחנים שוטפים הנערכים במסגרת הציון השנתי – 40%.
- בחמ"ד – מקצוע תנ"ך או תושב"ע שנבחר להילמד בהיבחנות חיצונית.

המלצות כלליות לבית הספר

חשוב שהתלמיד יכיר את מבנה המבחנים המבוקרים לפני אירוע ההיבחנות עצמו. לכן מומלץ לתרגל ולהתנסות במבחנים במודל החדש לקראת שלב ההיבחנות.

חשוב שרכז מקצועות המח"ר הבית ספרי יעבוד **בתיאום** עם רכז ההתאמות הבית ספרי בכל הנוגע ללוחות הזמנים להגשת בקשות להתאמה, בחירת התלמידים להגשה וליישום ההתאמות שאושרו לתלמידים.

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל פדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי

אגף לקויות למידה והפרעת קשב

סיכום ההנחיות ודגשים מרכזיים:

נושא	הנחיות	הערות
משימות אישיות ושיתופיות, מבוקרות/ לא מבוקרות	התוצר הסופי שיוגש יהיה בהתאם לדרישה מכלל תלמידי הכיתה.	בתהליך העבודה על המשימה המורה יפעיל שיקולי דעת כגון – בחירת קבוצות הלמידה עבור תלמידים עם לקויות למידה וקשב, הפניה לאמצעים דיגיטליים תומכים בקריאה וכתובה והקניית מיומנויות נדרשות – מיומנויות אורייניות, ניהוליות רגשיות וחברתיות.
התאמות בהיבחות במסגרת מבחנים מבוקרים ו/או פנימיים במקצועות המח"ר.	יש לאפשר לתלמידים שאושרו להם התאמות בהיבחות את ההתאמות הבאות: הארכת זמן, הגדלת שאלון הבחינה, השמעה/ הקראת שאלון הבחינה, הקלדה, בחינה בעל פה.	לא תתאפשר התאמה מסוג מבחן מותאם במסגרת המבחנים במקצועות המח"ר.
התאמות בהיבחות בכיתה י' ברשויות המקומיות בהן פועלת התוכנית "מלקויות ללמידה" (פעימה ראשונה ושניה)	התאמות בהיבחות יתאפשרו רק בהתאם להחלטת מערך המל"ל.	
התאמות בהיבחות לתלמידים בכיתה י' ברשויות המקומיות בהן לא מופעלת התכנית "מלקויות ללמידה".	בית הספר ישקול מתן התאמות <u>במקרים חריגים</u> על פי מורכבות הלקות ובדיקת נחיצות ההתאמה.	חשוב להבהיר לתלמיד והוריו כי מתן האישור להתאמות אלה במסגרת ההיבחות הבית ספרית בכיתה י' אינו מחייב בהמשך את החלטת הועדה המחוזית בנוגע להתאמות במבחנים בכיתות י"א- י"ב.

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל פדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי

אגף לקויות למידה והפרעת קשב

	התאמות בהיבחנות יינתנו בהתאם להחלטת מערך המל"ל, או ועדת התאמות מחוזית.	התאמות בהיבחנות בכיתה י"א-י"ב
<p>ניתן לבצע בדיקת נחיצות ההתאמות במקצועות רבי מלל במהלך המבחנים המתקיימים עבור כלל התלמידים במסגרת הלמידה השוטפת. אין לקיים מבחנים נוספים במיוחד לצורך בדיקת נחיצות ההתאמות לתלמידים עם חשד ללקויות למידה או הפרעת קשב.</p> <p>להלן דוגמאות למבחנים המתקיימים במסגרת הלמידה השוטפת שיכולים לשמש לבדיקת נחיצות ההתאמות במקצועות רבי מלל בכיתה י':</p> <p>-מבחנים במקצוע מדעים כרב מלל הנלמד בכיתה י'.</p> <p>-מקצועות הנלמדים כמגמות הרחבה ברבי מלל.</p> <p>-מבחנים מקדימים לבחינה המבוקרת.</p> <p>-מבחנים שוטפים הנערכים במסגרת הציון השנתי – 40%.</p> <p>-בחמ"ד – מקצוע תנ"ך או תושב"ע שנבחר להילמד בהיבחנות חיצונית.</p>	<p>בדיקת נחיצות ההתאמות תתקיים כנהוג בשנים קודמות.</p> <p>בהתאמות מסוג השמעה, הקלדה ומבחן בעל פה יש להציג חוות דעת מורים שונים והמלצותיהם לגבי מקצועות רבי המלל (שני מחווני מורים 11/11א, ודוגמאות משני מבחנים משווים). במידה ואין אפשרות להציג מבחן משווה משני מקצועות, ניתן להציג שני מבחנים משווים ממקצוע אחד ולגבות בעדויות נוספות.</p> <p>לפירוט לגבי אופן הגשת מבחן משווה יש לעיין בחוזר נהלים תשפ"ג.</p>	<p>בדיקת נחיצות ההתאמות במהלך כיתה י' בבתי הספר בהם לא מתקיימת התוכנית "מלקויות ללמידה".</p>